

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча түзүлгөн Д 10.24.699 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын мүчөсү, филология илимдеринин доктору, доцент С.С.Жумалиевдин Байгазиев Данияр Талантбековичтин «Ыр дискурсунын лингвостилистикалык жана лингвомаданий өзгөчөлүктөрү (англис жана кыргыз тилдериндеги материалдардын негизинде) аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине берген

КОРУТУНДУ ПИКИРИ

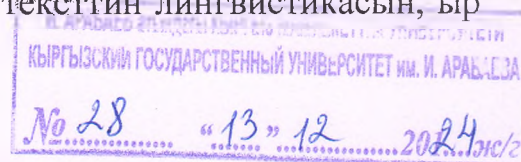
1. Диссертациялык кеңеште корголо турган кандидаттык диссертациянын адистикке тиешелүүлүгү.

Байгазиев Данияр Талантбековичтин «Ыр дискурсунын лингвостилистикалык жана лингвомаданий өзгөчөлүктөрү (англис жана кыргыз тилдериндеги материалдардын негизинде) аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигинин профилине дал келет.

Изилдөөнүн максаты катары лингвостилистикалык жана лингвомаданий аспектилердин негизинде ыр дискурсу иликтөөнү өз алдына койгон.

Бул максатка жетүү үчүн төмөндөгүдөй конкреттүү милдеттер коюлган:

1) изилденип жаткан маселе боюнча теориялык адабияттарга сереп салуу, атап айтканда, дискурс теориясын жана тексттин лингвистикасын, ыр

дискурсунын лингвистикасын, креолизацияланган текст жана маданияттын компоненти катары ыр дискурсунын маселелерине сереп салуу, дискурстук анализдин теориялык аспектилерин, анын ичинде ыр дискурсунын когезиясын жана когеренттүүлүгүн, прагматикасын карап чыгуу; синтаксистик, стилистикалык ыкмаларды талдоо;

2) англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсунын лингвостилистикалык өзгөчөлүктөрүн, башкача айтканда, ыр дискурстарында пайдаланылуучу фонетикалык, лексикалык жана синтаксистик, стилистикалык ыкмаларды карап чыгуу;

3) англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна когезиянын жана когеренттүүлүктүн колдонулушун жана анын ордун изилдөө;

4) англис жана кыргыз элдеринин тилдик, маданий өзгөчөлүктөрүн аныктоо үчүн англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсунын прагматикасын талдоо;

5) америка жана кыргыз элдеринин лингвомаданий өзгөчөлүктөрүн аныктоо үчүн ырлардын негизинде ассоциативдик эксперимент жүргүзүү.

Изилдөөнүн объектиси – англис (британ жана америкалык) жана кыргыз ырларынын тексттери, **изилдөөнүн предмети** англис жана кыргыз ыр дискурсунын лингвостилистикалык жана лингвомаданий өзгөчөлүктөрү болуп саналат.

Диссертациялык изилдөөнүн методологиялык негизи катары ата мекендик жана чет өлкөлүк лингвисттердин эмгектери, алардагы теориялык жоболор пайдаланылган. Тагыраак айтканда, Ю.М.Лотман, Р.Барт, М.М.Бахтин, Ю.А.Сорокин, Н.С.Валгина, Е.Е.Анисимова, Ю.Н.Караулов, И.Р.Галперин, З.Я.Тураева, Т.М.Николаева, В.И.Карасик, Г.Г.Слышкин, С.Г.Воркачев, В.В.Воробьев, В.И.Карасик, В.А.Маслова, Г.Г.Слышкин, С.Ж.Мусаев, К.З.Зулпукаров, З.К.Караева, А.А.Бекбалаев, Т.С.Маразыков, С.И.Ибрагимов, З.К.Дербишева, У.Дж.Камбаралиева, П.К.Кадырбекова, Г.А.Мадмарованын текст маданият феномени катары маданияттын башка кубулуштары менен тыгыз байланышка ээ жана алардын ар бири текст катары

каралат, тексттин категориялары көп кырдуу, ырдын тексти креолизацияланган тексттин түрү деген теориялык жоболорго негизделген.

Изилдөө методдору катары тексттик талдоо, ассоциативдик эксперимент, статистикалык ыкма, маалыматты жалпылоо, когнитивдик жана маданий талдоо, салыштырма жана дискурсивдик анализ сыяктуу ыкма-методдор колдонулган. Бул ыкма-методдор изилдөөнүн негизги максатына жетүүсүнө өбөлгө түзгөн.

II. Теманын актуалдуулугу.

Тандалган теманын актуалдуулугун, тил илими үчүн зарылдыгын дискурс теориясынын же ыр дискурсуна байланыштуу маселелердин атайын изилдөөгө алынбагандыгы менен түшүндүрүлөт. Башкача айтканда, ыр дискурсуна болгон кызыгуу тилчи-окумуштуулардын көңүлүн өзүнө буруп, ырдын тексти терең жана сырдуу мазмуну бар чыгарма катары автордун жеке сезимдери менен ойлорунан сырткары тигил же бул улуттун маданий менталитетин чагылдырып турары өзүнчө изилдей турган актуалдуу маселелерден экенин белгилейт.

III. Иштин жыйынтыктарынын илимий жаңылыгы катары төмөнкүлөрдү белгилөөгө болот:

1. Англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсунын лингвостилистикалык мүнөздөмөсү, дискурста колдонулган фонетикалык, лексикалык жана синтаксистик стилистикалык ыкмалар аныкталган.

2. Англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна когезиянын жана когеренттүүлүктүн ролу жана колдонулушу анализге алынган.

3. Америка, британ жана кыргыз элдеринин лингвомаданий өзгөчөлүктөрүн аныктоо максатында англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна прагматикалык интенциялары аныкталган.

4. Америка, британ жана кыргыз элдеринин лингвомаданий өзгөчөлүктөрүн көрсөтүү максатында ырларды колдонуу аркылуу ассоциативдик эксперимент жүргүзүүнүн негизинде аныкталган.

Коргоого сунушталган жоболору

1. Ыр дискурсунда образ жаратуу үчүн лингвостилистикалык ыкмаларды колдонуу англис тилдүү жана кыргыз авторлорунун ырларындагы көркөмдүк өзгөчөлүктөрүн, мазмунунун тереңдигин түшүнүүгө мүмкүндүк берет. Салыштырылып жаткан ыр дискурстарында метафоралар, эпитеттер жана башка адабий каражаттар кеңири колдонулган, алар өз кезегинде дүйнөнүн эмоционалдык жана образдуу картинасын түзүүгө жардам берет, мындан тышкары англис тилиндеги ыр дискурсу жөнөкөйлүгү, лаконизми, сленгди колдонуусу, монологдук жана диалогдук кеп менен мүнөздөлсө, кыргыз ыр дискурсу синтаксистик-стилистикалык каражаттардын бай запасы, ошондой эле ритмикалык каражаттар жана лиризм, токтоолук жана эпикалык жөнөкөйлүгү менен айырмаланат. Каралып жаткан ыр дискурстары этномаданий мазмунга жана образга ээ болуп, адамдын жана коомдун улуттук-маданий иденттүүлүгүнүн белгиси катары кызмат кылат.

2. Англис ыр дискурсунда британия жана америка коомундагы расизм, социалдык адилетсиздик, аялдардын укуктары үчүн күрөш, согушка каршы нааразычылык акциялары, сүйүү жана башка ар кайсы тарыхый мезгилдерде актуалдуу болуп калган тенденциялар жана социалдык-маданий өзгөрүүлөр чагылдырылган. Британдык ыр дискурсунда консервативдүүлүктү, туруктуулукту, чектелген эмоционалдуулукту, токтоолукту, өзүн-өзү башкара билүүнү жана ошол эле учурда укмуштуу окуяларга романтикалык умтулууну камтыган британдыктардын маданий өзгөчөлүктөрү берилген. Лингвистикалык феномен болгон америкалык ыр дискурсу көп маданияттуулукка, индивидуализмге, сөз эркиндигине умтулуу жана өз өлкөсүнө терең берилгендик сыяктуу америка элинин маданиятынын жана иденттүүлүгүнүн өзгөчөлүктөрү камтылган.

3. Кыргыз ырларынын тексттери адапта поэтикалык мүнөзгө ээ жана жаратылышты, мекенди жана элди сүйүү, сүйүү жана достук сыяктуу романтикалык жана пасторалдык темаларды камтыйт. Мындан тышкары, кыргыз ырлары элдин көп кылымдык тарыхын, маданий салттарын жана

кыргыз элинин жашоо образын чагылдырган мүнөздүү обондорго жана ритмдерге ээ. Кыргыз ыр дискурсуна кыргыз элинин маданий өзгөчөлүктөрү чагылдырылган, алар меймандостукту, жаратылышты сүйүүнү жана урматтоону, элдин туруктуулугу жана чыдамкайлыгы сүрөттөлгөн.

IV. Диссертациядагы жыйынтыктардын жана корутундулардын илимий жактан негизделиши.

Изилдөөчү тарабынан төмөнкүдөй илимий натыйжалар алынган:

1-жыйынтык. Англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна лингвостилистикалык мүнөздөмөсү, дискурста колдонулган фонетикалык, лексикалык жана синтаксистик стилистикалык ыкмалар аныкталган (2-глава 3.1-параграфы).

2-жыйынтык. Англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна когезиянын жана когеренттүүлүктүн ролу жана колдонулушу анализге алынган (3-главанын 3.2-параграфы).

3-жыйынтык. Америка, британ жана кыргыз элдеринин лингвомаданий өзгөчөлүктөрүн аныктоо максатында англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна прагматикалык интенциялары аныкталган (3-главанын 3.3-параграфы).

4-жыйынтык. Америка, британ жана кыргыз элдеринин лингвомаданий өзгөчөлүктөрүн көрсөтүү максатында ырларды колдонуу аркылуу ассоциативдик эксперимент жүргүзүүнүн негизинде аныкталган (3-главанын 3.4, 3.5-параграфтары).

V. Сүнүшталган жыйынтыктардын жанылык деңгээли.

1-жыйынтыгы жаңы, анткени англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсу жөнүндө теориялык маселелер буга чейинки кыргыз тил илиминдеги изилдөөлөрдө атайын диссертациялык изилдөөнүн объектиси катары каралган эмес.

2-жыйынтыгы жаңы, англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна когезиянын жана когеренттүүлүктүн ролу, колдонулушу алгачкы ирет илимий анализге алынган.

3-жыйынтыгын жаңы деп эсептөөгө болот, себеби америка, британ жана кыргыз элдеринин лингвомаданий өзгөчөлүктөрүн аныктоо максатында англис жана кыргыз тилдериндеги ыр дискурсуна прагматикалык интенциялары аныкталып белгиленген.

4-жыйынтыгы дагы жаңы, анткени бир эле изилдөөдө үч башка маданияттын - америка, британ жана кыргыз элдеринин ырларына ассоциативдик эксперимент жүргүзүлүп, лингвомаданий өзгөчөлүктөрү аныкталган.

VI. Алынган жыйынтыктардын теориялык жана колдонмо багыттарга тиешелүү маселелерди чечүүдөгү наркы.

Иштин теориялык мааниси катары дискурс теориясы жана анын тилдик өзгөчөлүктөрү, ыр дискурсуна лингвостилистикалык өзгөчөлүктөрүнүн теориялык негиздерине байланыштуу лингвомаданияттаануу жана лингвопрагматика, когнитивдик лингвистика багыттарына тиешелүү теориялык жоболордун аныкталышына өбөлгө түзөрүн белгилөөгө болот.

Иштин практикалык мааниси катары изилдөөнүн жыйынтыктарын лингвомаданияттаануу, лингвопрагматика, тил теориясы, стилистика, дискурс анализи жана лингвомаданият таануу боюнча атайын курстарда, ошондой эле англис тили боюнча практикалык сабактарды өтүүдө колдонууга болорун көрсөтүүгө болот.

VII. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын жана корутундуларынын жарыяланышы.

Диссертациянын негизги мазмуну изденүүчүнүн төмөндөгү илимий эмгектеринде чагылдырылган:

1. Байгазиев, Д. Т. К вопросу о соотношении понятий «текст» и «дискурс» [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Тілтаным, Институт языкознания им. А. Байтурсынова (Алматы) - 2012. - № 2 (46). — С. 138-144.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=24269227>

2. Байгазиев, Д. Т. Англоязычный песенный дискурс как компонент культуры [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Вестник Международного университета Кыргызстана.-2012.-№2(22).- С. 91-93. <https://elibrary.ru/item.asp?id=27593575>.

3. Байгазиев, Д. Т. Фонетические особенности песенного дискурса в английском языке [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Вестник Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева. – 2013. - № 10 «Филологические науки». - С. 20-25.

4. Байгазиев, Д. Т. Анализ песенного дискурса британской группы “The Rolling Stones” [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Вестник Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева. – 2014. - № 13 «Филологические науки». - С. 24-28.

5. Байгазиев, Д. Т. Лингвокультурологический анализ песенного дискурса (на материале песен Стинга) [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Вестник Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева. – 2014. - № 13 «Филологические науки». - С. 28-30.

6. Байгазиев, Д. Т. Использование синтаксических стилистических приемов в англоязычном и кыргызоязычном песенном дискурсах [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Наука и новые технологии Кыргызстана. - 2014. - №1.- С. 222-224. <https://elibrary.ru/item.asp?id=24109427>

7. Байгазиев, Д. Т. Лингвостилистические особенности песенного дискурса в английском и кыргызском языках [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Известия Вузов - 2014. - № 1. - С. 216-218. <https://elibrary.ru/item.asp?id=24342406>

8. Байгазиев, Д. Т. Песенный дискурс как креолизованный текст [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Проблемы современной науки и образования. – 2016. - № 27 (69).- С.79-82. <https://elibrary.ru/item.asp?id=26717397>

9. Байгазиев, Д. Т. Грамматические средства когезии в англоязычном и кыргызоязычном песенном дискурсе [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Проблемы современной науки и образования. – 2016. - № 27 (69).- С.77-79. <https://elibrary.ru/item.asp?id=26717396>

10. Байгазиев, Д. Т. Лексические стилистические особенности песенного дискурса в английском и кыргызском языках [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – 2022. - № 1. –С. 226-229. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=48408395>

11. Байгазиев, Д.Т. Лингвокультурные особенности кыргызского песенного дискурса: ассоциативный эксперимент [Текст] / Д. Т. Байгазиев // Бюллетень науки и практики. Том 7, №10– 2023. – 348-356. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54696255>

12. Байгазиев, Д. Т. Perception of Kyrgyz music as a factor of motivation to a healthy lifestyle: Survey. [Текст] / Д. Т. Байгазиев, А. С. Кельдибекова, Н. З. Хабибуллаева, Ч. К. Найманова, Г. К. Джумалиева // BIO Web of Conferences 120,01052,2024.(Scopus)https://www.bioconferences.org/articles/bioconf/abs/2024/39/bioconf_mbfa2024_01052/bioconf_mbf_a2024_01052.html

VIII. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Авторефератта диссертациянын негизги мазмуну кыскача чагылдырылган. Автореферат диссертацияга шайкеш келет, бирок кыргызча котормосун бир сыйра тактап коюу керек.

Ишке карата сунуштар жана кемчиликтер

1. Диссертациялык иштин коргоого коюлган жоболорун стилистикалык жактан кайрадан бир сыйра карап, кыска, так жана жыйынтыктуу формада берилишин сунуштайм.
2. Диссертациялык иште айрым окумуштуулардын илимий даража, наамдарын толук жазып чыгуунун зарылчылыгы жок, жөн гана атын, фамилиясын жазып коюу жетиштүү. Маселен, иште *академик, доктор ф.н., проф. Мусаев С.Ж. (9-б.), член-корреспондент НАН КР, проф. Маразыков Т.С. (10-б.) ж.б.*
3. Диссертациялык иштин айрым жерлеринде ой, сүйлөм, абзац кайталанат. Маселен: 22-бетте “В отличии от референции субституция предлагает замену целых групп слов или предложений,

а не только отдельных обозначений” деген сүйлөм 27-бетте кайра кайталанат.

22-бетте “Как и субституция, эллипсис, характерен, прежде всего, для диалога ...” деген абзац 27-бетте кайталанат. Ушундай эле көрүнүш 36, 37, 38-беттерде кайталанат.

4. 3-главанын 3.1-параграфында бир сүйлөмдү 3.1.1-параграфга кошуп койсо туура болот.
5. Диссертациялык иштин 88-бетинде диссертант “Түгөлбай Казаковдун “Жамгыр төктү” деген ырын биздин чоң апалар ырдашкан” деп жазат. Бул ырды кезинде кары-жашы дебей элдин баары ырдашканы маалым. Бул ырда аллитерация көп кездешет деп белгиленгенден кийин, ага далил катары тексттен мисалын көрсөтүп коюу оң болот.
6. Диссертациялык иште жана кыргыз тилине которулган авторефератында айрым стилистикалык, орфографиялык каталары кездешет. Маселен, диссертациялык иштин 123-бетинде “Рассмотрим использование лексической когезии в кыргызских песнях” деген бөлүмдүн темасын “Лексическая когезия кыргызских песен” деп берилсе стилистикалык жактан туура болот. Ошондой эле, диссертацияда: *жүрөгүм (87), махаббаты (88), сүйүү (95), Иссык-кульской (95), куну (148)* ж.б. орфографиялык каталары орун алат.

IX. Жетектөөчү мекемени жана расмий оппоненттерди бекитүү

боюнча сүнүштүн негизделиши.

Байгазиев Данияр Талантбековичтин «Ыр дискурсуна лингвостилистикалык жана лингвомаданий өзгөчөлүктөрү (англис жана кыргыз тилдериндеги материалдардын негизинде) аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине төмөндөгүлөрдү сунуш кылат:

Жетектөөчү мекеме катары Ош мамлекеттик университетинин англис тилинин фонетикасы жана грамматикасы кафедрасы сунушталаат. Дареги: 723500, Кыргыз Республикасы, Ош шаары, Масалиева көч., 95/1.

Биринчи расмий оппонент – Сыдыков Анарбай Намитаевич, филология илимдеринин доктору, доцент, К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетинин жалпы жана орус тил илими кафедрасынын профессору.

Илимий эмгектери:

1. Сыдыков, А. Н. Из истории развития этнолингвистической науки в Кыргызстане. [Текст] / А. Н. Сыдыков // Вестник БГУ. – 2019. - №4 (50). – С. 10-13.

2. Сыдыков, А. Н. Сакральное число «семь» в кыргызской этнолингвистике. [Текст] / А. Н. Сыдыков // Вестник БГУ. – 2020. - №1 (51). – С. 9-11.

3. Сыдыков, А. Н. Сопоставительная фонетика русского и киргизского языков. [Текст]: Учеб.-методическое пособие для студентов-филологов и магистрантов / А. Н. Сыдыков. – Бишкек: 2020. – 156 с.

4. Сыдыков А.Н. Этнолингвистика. [Текст]: монография / А. Н. Сыдыков. LAP LAMBERT Academic Publishing RU, Saarbrücken, Deutschland 2020. – 251 с.

5. Сыдыков, А.Н. Сопоставительная морфология русского и киргизского языков. [Текст]: Учеб.-методическое пособие для студентов-филологов и магистрантов / А. Н. Сыдыков. - Бишкек: «Мега Комфорт», 2021. – 224 с.

Экинчи расмий оппонент - Орозбаева Гүлбарчын Абдумажитовна, Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин филология факультетинин англис тили жана адабияты кафедрасынын доценти, филология илимдеринин кандидаты.

Илимий эмгектери:

1. Орозбаева Г. А. Социокультурный аспект в трагедии В.Шекспира «Отелло». Чита, 2009.

2. Орозбаева Г. А. The semiotic analysis of translation of B. Alykulov's poems. Казань, 2016.
3. Орозбаева Г. А. Semantics of lexical expressing the position of a person. Journal of language and linguistic studies. 1470-1477: 2021 Scopus ISSN: 1305-578X. Published by JLLS
4. Орозбаева Г. А. Лингвосомиотический анализ перевода кыргызских айтыш уснашенных загадками. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана № 4, 2024
5. Орозбаева Г. А. Особенности лингвостилистического анализа художественных текстов. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана № 4, 2024

Байгазиев Данияр Талантбековичтин “Ыр дискурсунун лингвостилистикалык жана лингвомаданий өзгөчөлүктөрү (англис жана кыргыз тилдериндеги материалдардын негизинде)” аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши КРнын ЖАК тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп берет. Андыктан диссертациялык ишти сунуштарды эске алуу менен ачык коргоого сунуштайм.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү,

филология илимдеринин доктору,

доцент

С.С.Жумалиев

Эксперттик комиссиянын мүчөсүнүн келип тастыктаймын.
Окумуштуу катталган
ф.и.к. у.а.н. Джаркентбаева Н.Б.

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
 КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
 ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

